

Posudek na diplomovou práci

Teorie institucionální reality Johna R. Searla,

kterou předkládá **Pavla Toráčová**

Tématem práce je tzv. teorie institucí, jak ji vypracoval současný americký filosof John Searle. Autorka si v jejím rámci vybírá k podrobnějšímu pojednání dva tematické okruhy, totiž začlenění institucionální reality do celkové ontologie světa (kap. II.), a problematiku tzv. neviditelnosti konstitutivních pravidel (tj. toho, že si jich ti, kdo podle těchto pravidel jednají, nemusí být a obvykle nejsou vědomi - kap. III.). V první kapitole autorka uvádí čtenáře do Searlovy teorie, a tato část textu má z velké části spíše ráz referátu (vlastní úvahy tu autorka předkládá snad jen na s. 13-14 a 25).

Ke kladům práce patří především solidní zvládnutí nesnadné současné filosofické látky (pokud vím, jedná se o první práci na toto důležité téma v českém jazyce). Uznání zaslouží rovněž autorčiny vlastní příspěvky k řešení problematice, jakkoli jsou nezdědky kontroverzní (sám s některými jejími úvahami spíše nesouhlasím). Přínosné jsou i autorčiny terminologické inovace: zejména se mi líbí "operativní funkce" za anglické "agentive function" (s. 9ff), další zajímavé jsou "báze" za "Background" (s. 9 a 44ff) a "je považován" za "counts as" (s. 15, 20 atd.).

Závažnější nedostatky práce podle mého mínění nemá. K méně závažným patří především občasně nedotažené formulace a obsahové nepřesnosti (o nich ještě v dalším bude řeč). V porovnání s nejlepšími pracemi na tomto stupni by také nejspíš bylo lze hovořit o rezervách co do obsahové vydatnosti a hloubky dosažených vlastních výsledků.

Z přínosů práce bych chtěl vyzvednout:

- pěkné ukázání hrubých faktů a struktur intencionality jako "dvou různých vnitřně koherentních a úplných systémů, které jsou vůči sobě uzavřené" (s. 43) a poukázání na filosofické problémy s tím spjaté;
- úvahu vedoucí ke zdrženlivosti vůči Searlovu programu eliminace intencionálních struktur ve prospěch báze (s. 48-49);
- hezké použití Heideggera a Husserla (jehož pozice tu je nuancována s ohledem na odlišnost pozdní fáze od předcházejících) k formulaci dvou možností chápání vztahu vnímání k tzv. materiálnímu předmětu (s. 55);
- obrácení pozornosti ke vztahu kauzálních a nekauzálních operativních funkcí, který je zajímavý a u Searla není nijak důkladněji zpracován (s. 57);
- náběh ke studiu problematiky vztahu mezi nositelem funkce a funkcí, což je pravděpodobně velmi zásadní a hluboká ontologická problematika, u Searla rovněž prakticky netknutá (s. 58-59).
- zajímavé, potenciálně nosné implicitní rozšíření pojmu konstitutivního pravidla o netematické dispoziční *knowing how* (s. 60-62).

Pasáže, v nichž se mi autorčino podání jeví nedotažené a případně i matoucí, jsou:

- zavedení statusové funkce na s. 22, kde čtenář musí sám pátrat, zda statusová funkce je jen jiný název pro již zavedenou nekauzální operativní funkci (ano), nebo zda se výklad o statusu týká nějaké jiné skupiny funkcí (ne);
- přílišné vyostření požadavku na vědomé *přiřazení* funkce předmětu na s. 30 (který je ovšem v následujícím hned vzat zpět, jenže takto vzniklý konflikt už není v práci výslovně vyřešen) – přitom pro Searlovu teorii stačí (a v sympatizujícím čtení k tomu myslím celkově směřují i formu-

lace z jeho textu), aby vědomé bylo ono *uznávání* statusu, či, slovníkem autorky, *považování X za Y* (možná, že slovo "uznávat" tu je vhodnější proto, že má méně ráz něčeho výslovného, tematizovaného);

- nevhodně zvolené příklady „tento kámen je těžký“ a „tato skála je strmá“ na s. 41 – tato fakta (jsou-li to vůbec fakta a nejde-li spíše o výroky typu „Rembrandt je lepší malíř než Rubens“) možná opravdu jsou ontologicky subjektivní, ale v daném kontextu to autorku i čtenáře spíše zavádí, protože to, oč na uvedeném místě jde, je, zda ontologicky subjektivní jsou fakta jako „tento kámen váží 1 kg“ či „tato skála se odchyluje od vodorovné roviny o 75°“ (což u Searla nejsou – na čemž nic nemění, že ontologicky subjektivní jsou všechny jazykové formulace, jimiž ta fakta označujeme);

- přehnaně vyostřené tvrzení na s. 54, že autu *nerozumíme* jako „materiálnímu předmětu, schopnému vykonávat danou funkci“, že minci *nevidíme* jako „kousek kovu“ – zde je skutečné Searlovo pojetí myslím bližší husserlovské mnohopaprskové intencionalitě než heideggerovské (pokud tak Heideggera, v souladu s autorčiným výkladem na s. 55, opravdu čteme) eliminaci vrstevnaté stavby předmětu vnímání, takže správnější by myslím bylo hovořit tu o pozornosti či tematizaci, v níž sice opravdu stojí v popředí funkce, ale nedává dobrý smysl říkat jednoznačně negativně, že ten a ten aspekt předmětu vnímán (tematizován) není;

- postavení proti sobě role jednotlivého vědomí a společenského porozumění na s. 59 – zde se mi zdá přiměřenější uvažovat jednotlivé a společenské ne jako dva izolované kandidáty, nýbrž sledovat jejich vzájemnou fundaci, při čemž (a to by ovšem bylo dosti těžké) by se teprve v rámci takto vypracované struktury mělo ukázat, jak se ve své propletenosti obě složky navzájem vyžadují a jak se podílejí na výsledném ustavení instituce (Wittgensteinovo pojetí by Searle, domnívám se, odmítl – srv. jeho o individuální vědomí se opírající pojetí kolektivní intencionality).

Z drobnějších nepřesností a přehmatů formulačních uvádím:

- na s. 15, ř. 7 místo „ten a ten“ autorka pravděpodobně míní „takový a takový“;

- formulace „splňovat činnost“ na s. 21, ř. 8 zdola;

- nevhodné příklady na přiřazení funkce preexistujícímu X na s. 22, ř. 6-4 zdola – ve všech třech uvedených případech jde spíše o jevy, pro něž je pravidlo vskutku konstitutivní, tj. teprve je umožňuje, takže je nejasné, zda a v jakém smyslu máme X typu mince, kopnutí míče do branky a vyslovení zvuku slova bez příslušného statusu Y platidla, vstřelení gólu či promluvy (což je jeden z problematických bodů Searlovy teorie, ale uvedené příklady tuto problematickosti prostě přehlízejí);

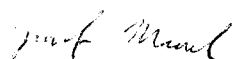
- překlep na s. 26, ř. 4 zdola (i když by se asi dalo hovořit i o svůdnosti tramvajové dopravy?);

- někde autorka píše „institucionální fakt“, kde míní prostě instituci, určitou složku institucionální reality (tak např. s. 28, ř. 6-5 zdola);

- krátké spojení mezi poznatky přírodních věd a filosofickým realismem na s. 42, odst. 2-3.

Práce rozhodně splňuje požadavky, kladené na diplomovou práci v oboru filosofie; u hodnocení se přikláním ke stupni **výborně**.

V Praze dne 20. 9. 2006,

RNDr. Josef Mural, CSc.